

Sygn. akt V KK 273/17

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Ryński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Cesarz

SSN Jan Bogdan Rychlicki

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Roberta Tarsalewskiego,
w sprawie **P.N.**

w przedmiocie wznowienia postępowania

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 14 listopada 2017 r.,

kasacji wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego na
korzyść wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 8 października 2013 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje do
ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...].**

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 18 listopada 1993 r. w sprawie III KRN 227/93 zmienił zaskarżony rewizją nadzwyczajną przez Prokuratora Generalnego wyrok Sądu Rejonowego w [...] w sprawie V K .../85 i uniewinnił P.N. od wszystkich zarzucanych mu czynów, tj. od tego, że w dniu 28 listopada 1983 r. w [...] działając w porozumieniu z innymi osobami w celu wywołania niepokoju publicznego nadawał za pomocą nadajnika radiowego audycję nielegalnej organizacji nazywającej się „Radio Solidarność” Region [...], tj. od popełnienia przestępstwa z art. 282a § 1 k.k. z 1969 r. oraz od tego, że posiadał wówczas bez wymaganego

zezwolenia niezarejestrowany radiowy aparat nadawczy konstrukcji amatorskiej, tj. od popełnienia przestępstwa z art. 287 k.k. z 1969 r.

W dniu 22 lipca 2013 r. pełnomocnik P. N. złożył do Sądu Apelacyjnego w [...] wniosek o wznowienie postępowania przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy w [...] pod sygn. III Ko .../08, w sprawie z wniosku P. N. o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i odbywanie kary pozbawienia wolności w okresie od 28 listopada 1984 r. do 3 grudnia 1985 r., orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w [...], sygn. akt V K .../85. Za podstawę swojego wniosku przyjął art. 540 § 2 k.p.k. wobec stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny, że przepis na podstawie którego zostało wydane orzeczenie ustalające wysokość zadośćuczynienia jest niezgodny z Konstytucją. Powołując się na powyższe autor wniosku postulował o wznowienie postępowania, uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w [...], w części dotyczącej zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania celem zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz P. N. zadośćuczynienia w wysokości 120 000 zł i odszkodowania w kwocie 23 556 zł.

Postanowieniem z dnia 8 października 2013 r. Sąd Apelacyjny w [...] w sprawie o sygn. akt II AKo .../13 oddalił wniosek pełnomocnika P. N. o wznowienie postępowania zakończony wyrokiem Sądu Okręgowego w [...] z dnia 2 kwietnia 2010 r., sygn. akt III Ko .../08.

Kasację od tego postanowienia w trybie art. 521 k.p.k. wywiódł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, który zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie - art. 92 k.p.k. i art. 7 k.p.k. polegające na dowolnym przyjęciu przez Sąd Apelacyjny w [...], że wnioskodawca w toku postępowania przed Sądem Okręgowym w [...] o sygn. akt III Ko .../08 ograniczył wysokość dochodzonego przez siebie zadośćuczynienia z tytułu niesłusznego tymczasowego aresztowania i odbycia kary pozbawienia wolności do kwoty 25 000 zł, podczas gdy wnioskodawca do czasu zamknięcia przewodu sądowego nie określił wysokości dochodzonego zadośćuczynienia oraz nie wskazał żądanej kwoty odszkodowania, a złożony w głosach końcowych stron wniosek o zasądzenie powyższej kwoty podyktowany był wyłącznie treścią obowiązującego w dacie orzekania, niezgodnego z Konstytucją,

art. 8 ust. 1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 2017 r., poz.1987 j.t.) zwanej dalej także ustawą lutową, co skutkowało rażąco i mającą istotny wpływ na treść tego orzeczenia obrazą art. 540 § 2 k.p.k., polegającą na oddaleniu wniosku o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w [...], zasądzającego na rzecz uczestnika tego postępowania kwotę 25 000 zł, pomimo że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 1 marca 2011 r., w sprawie o sygn. akt P 21/09, orzekł o niezgodności z Konstytucją art. 8 ust. 1a powołanej wyżej ustawy, na podstawie którego wysokość zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz wnioskodawcy od Skarbu Państwa ograniczona została do kwoty 25 000 zł.

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego zasługiwała na uwzględnienie.

Przedmiotem orzeczenia Sądu Apelacyjnego w [...] odmawiającego wznowienia postępowania był wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 2 kwietnia 2010 r., sygn. akt III Ko .../08, którym na podstawie art. 11 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zasądzono od Skarbu Państwa na rzecz P. N. kwotę 25 000 zł tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i odbywanie kary pozbawienia wolności.

Przepis art. 540 § 2 k.p.k., stanowiący podstawę normatywną przedmiotowego wniosku nakazuje wznowienie postępowania na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Należy stwierdzić, że art. 11 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. stanowi, iż przepisy art. 8-10 mają odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z

powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., oraz nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoby te były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane.

Oznacza to, że podstawą normatywną orzeczenia Sądu Okręgowego w [...] w sprawie III Ko .../08 był także art. 8 ust. 1a, skoro obowiązywał on w dacie rozpoznania sprawy o zadośćuczynienie i odszkodowanie, tj. w dniu 2 kwietnia 2010 r. Przepis ten został uznany za niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1, art. 2 oraz z art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r., sygn. akt P 21/09 (Dz.U.2011.53.277) oraz zgodnie z tym wyrokiem stracił moc z dniem 10 marca 2011 r. Z treści art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, w brzmieniu obowiązującym w dniu 2 kwietnia 2010 r., wynika, że odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w przypadku roszczenia takiego, jakim dysponował P. N., łącznie nie mogło przekroczyć kwoty 25.000 zł.

Sąd Apelacyjny rozpoznając wniosek o wznowienie stwierdził, że żądanie wniosku w sprawie odszkodowawczej, po jego sprecyzowaniu i ograniczeniu do zadośćuczynienia nie przekroczyło kwoty 25 000 zł i z protokołu rozprawy nie wynika, aby zasądzona z tego tytułu kwota była zdeterminowana treścią art. 8 ust.1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., zaś P. N. i jego pełnomocnik uważali, że winno być zasądzone wyższe zadośćuczynienie, a takiego wniosku nie zgłosili z powodu wskazanego ograniczenia ustawowego. W konsekwencji Sąd uznał, że nie zachodzi podstawa wznowieniowa określona w art. 540 § 2 k.p.k. Jednocześnie oddalając wniosek o wznowienie postępowania powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2011 r., sygn. akt II KO 51/11, LEX nr 960529, w którym zostały określone warunki skutecznego wystąpienia z wnioskiem opartym o przepis art. 540 § 2 k.p.k. w sprawie roszczeń w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za represje związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Sąd Najwyższy w orzeczeniu tym przyjął, że musi nastąpić kumulatywne spełnienie trzech warunków:

- zapadłe przed wyrokiem Trybunału orzeczenie wydane zostało na podstawie art. 8 ust. 1a ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń

wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

- żądanie wniosku przekraczało kwotę 25 000 zł,
- szkoda i krzywda byłyby wyższe niż wskazana kwota 25 000 zł.

Należy jednak zaznaczyć, że z treści uzasadnienia wskazanego orzeczenia wynika, iż warunek, aby żądanie wniosku przekraczało kwotę 25 000 zł, ma charakter względny, albowiem w sprawie tej wnioskodawca postulował o zasądzenie odszkodowania w przewidzianej przez ustawę lutową maksymalnej wówczas wysokości 25 000 zł, ale uznawał tę kwotę za śmieszłą, w stosunku do rozmiaru krzywd jakich doznał. W konsekwencji Sąd Najwyższy odczytywał wówczas żądanie wnioskodawcy przez pryzmat treści złożonego przez niego oświadczenia, przyjmując, że było ono wyższe, niż wnioskowana kwota 25 000 zł.

Zatem fakt, że w sprawie odszkodowawczej finalne żądanie wnioskodawcy nie przekroczyło 25 000 zł., nie zwalniał Sądu rozpoznającego wniosek o wznowienie tego postępowania od stosowania art. 118 § 1 k.p.k. i odczytania rzeczywistych intencji wnioskodawcy, w zakresie wysokości należnego mu zadośćuczynienia, w aspekcie obowiązujących wówczas niekonstytucyjnych ograniczeń ustawowych.

Analiza czynności podjętych przed Sądem Okręgowym w [...] w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie wskazuje, że już we wniosku inicjującym to postępowanie P. N. żądał przyznania stosownego zadośćuczynienia bądź odszkodowania za niesłuszne pozbawienie wolności wyrokiem Sądu Rejonowego w [...], sygn. akt V K .../85, nie precyzując wysokości swoich roszczeń (k.1 - 2, 6). Na rozprawie w dniu 2 kwietnia 2010 r. składając zeznania wnioskodawca ograniczył swoje żądanie tylko do zadośćuczynienia, wobec faktu, że nie jest w stanie wykazać kwoty odszkodowania. Dopiero po zamknięciu przewodu sądowego, w głosach stron poparł stanowisko swojego pełnomocnika, który wniósł o przyznanie P. N. zadośćuczynienia w kwocie 25 000 zł, nie precyzując czy kwota ta wyczerpuje całość roszczenia wnioskodawcy (k. 47 – 48).

Jednocześnie składając wniosek o wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem Sądu Okręgowego w [...] w sprawie III Ko .../08, autor wniosku postulował o uchylenie tegoż wyroku w części dotyczącej zadośćuczynienia za

doznaną krzywdę wynikłą z wykonania kary orzeczonej wskazanym wyżej wyrokiem Sądu Rejonowego w [...] oraz o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia w łącznej kwocie 143 556 zł.

Przedstawiony układ chronologiczny zachowania procesowego wnioskodawcy w zestawieniu z jego oświadczeniami zawartymi we wniosku o wznowienie postępowania nie dawał Sądowi Apelacyjnemu podstawy dowodowej do przyjęcia, iż P. N. oraz jego pełnomocnik ograniczając żądanie do kwoty 25 000 zł tytułem zadośćuczynienia nie kierowali się treścią art. 8 ust.1a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. Należy podkreślić, że P. N. w sprawie odszkodowawczej nie złożył oświadczenia, w którym uznałby, że postulowana przez jego pełnomocnika kwota 25 000 zł jest adekwatna do rozmiaru krzywd jakich doznał. Jest to oczywiste w sytuacji, gdy wnioskodawca przebywał bezprawnie w areszcie i zakładzie karnym przez ponad rok, co wskazuje, że w realiach represji, które go wówczas dotknęły, wynikłej z tego tytułu krzywdy nie rekompensuje zasądzona tytułem zadośćuczynienia kwota 25 000 zł, lecz suma wyższa. Nadto wnioskodawca nie ograniczał kwotowo swojego żądania tytułem zadośćuczynienia do zamknięcia przewodu sądowego, a uczynił to wspólnie ze swoim pełnomocnikiem dopiero w mowach końcowych stron, co może uzasadniać uznanie, że wspomniany wniosek był determinowany treścią obowiązującego wówczas niekonstytucyjnego przepisu art. 8 ust. 1a ustawy lutowej. Sąd Apelacyjny z rażącym naruszeniem art. 7 k.p.k. i art. 92 k.p.k. praktycznie nie dokonał żadnej analizy wskazanych dowodów, aby odtworzyć rzeczywiste intencje wnioskodawcy, lecz w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego oraz dowolnie przyjął, iż wnioskodawca dobrowolnie ograniczył swoje żądanie do kwoty 25 000 zł.

W swojej argumentacji Sąd wznowieniowy nie odniósł się także do samej treści wniosku o wznowienie, w którego uzasadnieniu wprost wskazano, że wysokość postulowanej i zasądzonej kwoty zadośćuczynienia była w postępowaniu odszkodowawczym miarkowana ograniczeniami wynikającymi z treści niekonstytucyjnego przepisu art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej i w ocenie wnioskodawcy kwota ta nie rekompensuje rozmiaru krzywd, których doznał (k. 75-80).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny, mając na uwadze art. 540 § 2 k.p.k., kompleksowo oceni możliwość uwzględnienia wniosku pełnomocnika P. N. o wznowienie postępowania, przez dokonanie analizy zawartej w tym wniosku argumentacji, w zestawieniu z oceną postawy wnioskodawcy w sprawie III Ko .../08 Sądu Okręgowego w [...], która wymaga odtworzenia rzeczywistego znaczenia treści składanych w tej sprawie przez strony oświadczeń procesowych.

Z tych względów orzeczono jak w postanowieniu.

kc